

Webinar 2

De Emmaüsgangers

Wie is Jezus? Lucas 24:13-35

Haarlem - 27 maart 2023

Inhoud

1. Samenvatting van het webinar
2. Vertaalaantekeningen bij de NBV21
3. Suggesties voor de preek

1. Samenvatting webinar

Context van Lucas 24:13-35

Lucas 24 is de ontknoping van het evangelie en het verhaal van de Emmaüsgangers (Lucas 24:13-35) neemt in het hoofdstuk de centrale plaats in. Dit is het moment dat het inzicht doorbreekt bij de leerlingen, dat ongeloof verandert in geloof en ontgoocheling plaats maakt voor diepe vreugde.

Lucas 24 bestaat uit drie gedeelten, afgesloten met een korte epiloog:

- 24:1-12 Op de dag van de opstanding in de vroege ochtend treffen de vrouwen het graf leeg aan, ze krijgen van twee hemelse boodschappers te horen dat Jezus leeft, maar de apostelen geloven het niet; Petrus bekijkt het lege graf en is verwonderd.
- 24:13-35 De Emmaüsgangers ontmoeten Jezus, zonder Hem te herkennen. In de ontmoeting met de opgestane Heer breekt het inzicht en het geloof door, in twee stappen. Doordat Jezus de Schriften opent voor de leerlingen gaan hun harten branden. En als Jezus vervolgens het brood breekt bij de avondmaaltijd worden hun ogen geopend en herkennen ze Hem.
- 24:36-49 Terwijl de Emmaüsgangers terug in Jeruzalem bij de elf apostelen verslag doen van hun ontmoeting met Jezus, verschijnt Jezus zelf in de kring van zijn leerlingen. Door zich te laten aanraken en door te eten toont Hij dat Hij écht, in levenden lijve, voor hen staat. Hij opent hun verstand zodat ze de Schriften begrijpen en inzien dat alles wat met Hem is gebeurd, is verlopen volgens Gods plan.
- 24:50-53: Epiloog. Buiten Jeruzalem neemt Jezus afscheid van zijn leerlingen en wordt Hij opgenomen in de hemel. Zo eindigt de dag van zijn opstanding.

Door het hoofdstuk heen treffen we vier typering van Jezus:

- Het getuigenis van de hemelse boodschappers aan de vrouwen over Jezus' opstanding (24:6-7).
- Het verslag van de ontgoochelde leerlingen op weg naar Emmaüs (24:19-24).
- Het onderwijs van de vreemdeling (Jezus) onderweg (24:25-27).
- De les van Jezus aan zijn leerlingen (24:44-48).

In alle vier beschrijvingen komt het lijden van Jezus prominent naar voren: zijn kruisiging (24:7, 20) en zijn lijden (24:24, 46). Jezus' dood vormde voor zijn leerlingen een struikelblok: een gekruisigde kan niet de messias zijn die Israël zou bevrijden. Het inzicht dat doorbreekt is dat Jezus' lijden en sterven een noodzakelijk onderdeel vormt van zijn missie. Dat blijkt allereerst uit het Griekse woordje *dei*, 'het moet' (24:7, 26, 44). Jezus *moest* lijden en sterven. Dit 'moeten' verwijst naar het plan van God met betrekking tot de redding van de mensen. Direct daaraan gekoppeld is dat Jezus' lijden en sterven gebeurde volgens de Schriften: met zijn optreden, zijn lijden, dood en opstanding laat Jezus in vervulling gaan wat in de Schriften staat aangekondigd (24:25, 27, 44-46). Jezus' lijden als deel van zijn optreden als messias, leidt in twee opzichten tot iets goeds. Voor Jezus betekent het lijden zijn binnengaan in hemelse glorie (24:26). En op aarde betekent het dat alle volken in Jezus' naam tot inkeer kunnen komen en zo vergeving van zonden kunnen krijgen (24:48). Zo neemt Lucas 24 ons mee van ontgoocheling – de hoop dat Jezus Israël zou bevrijden is door zijn kruisiging de grond in geboord (24:20-21) – naar een verdiept inzicht in het doel van Jezus' missie: bevrijding voor alle volken uit de greep van zonde en schuld.

Ringcompositie

We zoomen nu in op het Emmaüsverhaal zelf. Om tot de essentie van deze episode door te dringen, moeten we allereerst inzien hoe kunstig het is opgebouwd als een ringcompositie:

- (A) Tocht van Jeruzalem naar Emmaüs ('Diezelfde dag', v. 13)
- (B) Ze spreken met elkaar over wat er gebeurd was met Jezus (v. 14)
- (C) Jezus zelf verschijnt en loopt met hen op (v. 15)
- (D) Maar hun ogen zijn vertroebeld zodat ze Hem niet herkennen (v. 16)
- (E) Gesprek onderweg: omkering. De onwetende vreemdeling biedt het diepste inzicht: Jezus' mislukte einde blijkt zijn intocht in glorie (v. 17-27)
- (E) Maaltijd in Emmaüs: omkering. De gast ontpopt zich als gastheer (v. 28-30)
- (D) Hun ogen worden geopend en ze herkennen Hem (v. 31a)
- (C) Jezus verdwijnt uit hun zicht (v. 31b)
- (B) Ze spreken met elkaar over de ontmoeting met Jezus (v. 32)
- (A) Tocht van Emmaüs naar Jeruzalem ('datzelfde uur' [NBV21: meteen], v. 33)

Centrale gegeven: omkering

Het verhaal wordt gekenmerkt door omkering. (A) De reis wég van Jeruzalem en de reis terug naar Jeruzalem omlijsten het verhaal. (B) Het gesprek over Jezus op de heenweg voeren ze zónder inzicht, het gesprek voorafgaand aan de terug mét inzicht. (C en D) De ontmoeting met Jezus begint zónder en eindigt mét herkenning. Het middenstuk (E) bestaat uit twee onderdelen die samenhangen maar niet samenvallen. Het inzicht dat de vreemdeling de leerlingen biedt, verandert hun somberheid in vreugde en laat hun harten branden, maar de ware ontmoeting met Jezus is als Hij het brood breekt voor de maaltijd.

Ook in het middendeel zie je de omkering terug. Wordt Jezus eerst nog door Kleopas in de hoek gezet als ‘de enige vreemdeling in Jeruzalem die niet weet wat daar in deze dagen gebeurd is’ (24:18), Hij ontpopt zich tot hun leraar, die zijn leerlingen nieuw inzicht biedt door de Schriften voor hen te openen. Daarbij laat Jezus zien dat zijn lijden en sterven niet de mislukking van zijn missie betekent, zoals de Emmaüsgangers veronderstellen, maar een noodzakelijke voorwaarde vormen voor zijn hemelse verheerlijking. Dit inzicht geeft de leerlingen nieuwe hoop, vreugde en geloof, zoals ze later tegen elkaar zeggen (24:32), maar het is nog niet afgelopen. Aangekomen op de plaats van hun bestemming nodigen ze hun reisgenoot met klem uit om te blijven eten. En dan gebeurt het: ‘Toen Hij met hen aanlag voor de maaltijd, nam Hij het brood, sprak het zegengebed uit, brak het en gaf het hun.’ (24:30). Dit is het moment en de manier waarop Jezus zich aan hen openbaart. Nu gaan hun ogen open en herkennen ze Hem. En zo vertellen ze het achteraf ook aan de andere leerlingen (24:35).

Het verhaal van de Emmaüsgangers cirkelt rond twee centrale thema’s. Het eerste is het besef dat het lijden van Jezus *ten goede* is. Uit het verslag dat de Emmaüsgangers tegenover de vreemdeling uitbrengen blijkt dat ze – ironisch genoeg – alle bouwstenen in handen hebben om tot het juiste inzicht te komen: ze zien Jezus als ‘een machtig profeet in woord en daad in de ogen van God en van het hele volk’ (wat Hij volgens Lucas ook ís); ze zien in Hem de bevrijder van Israël (wat Hij ook ís); ze verwijzen naar ‘de derde dag’; ze kennen het getuigenis van de vrouwen inclusief de boodschap van de engelen dat Jezus leeft; en de constatering van andere leerlingen dat het graf inderdaad leeg was. Ze weten alles, maar ze zien het niet. Jezus spreekt hen daarom kritisch aan (24:25 als omkering van 24:18). De hele Schrift – met nadruk spreekt Jezus van *al* de Schriften en *alle* Profeten – getuigt ervan dat de messias moet lijden om zijn glorie binnen te gaan. Dat laatste verwijst naar de opstanding, maar omvat daarnaast ook Jezus’ verheffing tot hemelse majesteit en glorie. Het is *juist* het lijden dat Hem zijn glorie bracht.

Het tweede thema is de ontmoeting met de hemelse Heer in het breken van het brood. De tafelgemeenschap met Jezus is in het Evangelie volgens Lucas een terugkerend thema. De maaltijd of het feestmaal is een beeld van het ultieme feestmaal in Gods koninkrijk. De maaltijd is bij Lucas hét beeld voor Gods nieuwe wereld. Tijdens zijn optreden laat Jezus dat zien in woord en daad – het samen eten en de tafelgesprekken. Lucas beschrijft vele maaltijden, tot aan het laatste avondmaal van Jezus met de twaalf leerlingen. De maaltijd in Emmaüs sluit de reeks af en opent tegelijk een nieuwe: het samenkomen van de leerlingen in Jezus’ naam. Niet toevallig vindt deze maaltijd plaats op de zondagavond, het moment waarop de eerste christenen samenkwamen om in Jezus’ naam brood en wijn te delen.

Meerdere betekenisniveaus

Het verhaal van de Emmaüsgangers is een verhaal op meerdere niveaus. Allereerst zoomt het in op de omslag die Jezus' leerlingen maakten op de dag van de opstanding. Van verbazing en ongeloof in de ochtend tot inzicht, geloof en vreugde in de avond. Door in te zoomen op deze twee verder onbekende leerlingen krijgen we opeens van veel dichterbij mee door welk proces *alle* leerlingen zijn gegaan. Op een tweede, dieper niveau neemt dit verhaal ons mee langs de grote thema's van Lucas' evangelie: Jezus' lijden als intocht in zijn glorie, als vervulling van de Schriften en volgens Gods plan, de Mensenzoon die redt wat verloren dreigt te gaan door de dwalende leerlingen naar zich toe te trekken, en Jezus' aanwezigheid bij het breken van het brood telkens wanneer zijn leerlingen in zijn naam samenkomen. En ten derde staan de Emmaüsgangers hier model voor de leerlingen van alle tijden. Ook wij zijn die leerlingen. Die dwalend kunnen rondlopen, in verwarring en misschien met ongeloof. Die wel zoeken in de Schrift maar niet altijd vinden. Maar als het juiste inzicht ons wordt aangereikt, kan ook ons hart ontbranden. Dan zijn we klaar voor de ontmoeting met de levende Heer – het moment dat het brood wordt gebroken en uitgedeeld.

2. Vertaalaantekeningen bij de NBV21

[24:16, 31] *Hun blik werd vertroebeld, zodat ze Hem niet herkenden (...)* Nu werden hun ogen geopend en ze herkenden Hem – De NBV/NBV21 geeft vers 16 (lett. 'hun ogen werden weerhouden van het Hem herkennen') met een natuurlijke Nederlandse uitdrukking weer: 'hun blik werd vertroebeld'. Bij de aanpak van NBV/NBV21 past dat een herhaald motief ook effectief overgebracht kan worden met verschillende woorden uit hetzelfde domein, zoals hier met 'blik' en 'ogen'. De parallel tussen vers 16 en vers 31 blijft herkenbaar.

[24:29] *Hij ging met hen mee* – De NBV heeft hier een onnodige invulling van de brontekst ('Hij ging mee het dorp in')

[24:30] *Toen Hij met hen aanlag voor de maaltijd* – de NBV heeft hier 'toen hij met hen aan tafel aanlag'. De NBV21 spreekt consequent van 'aanliggen voor de maaltijd' omdat dat de culturele situatie uit de tijd van de Bijbel beter beschrijft. 'Aan tafel' past meer bij onze culturele setting.

3. Suggesties voor de preek

- Wat is Pasen? Het theologisch correcte antwoord luidt: het feest van de opstanding. Maar opvallend genoeg is dat niet waar de evangelisten de nadruk op leggen. Ook Lucas vertelt ons niet direct over wat er met Jezus gebeurde, maar alleen indirect via het getuigenis van de hemelse boodschappers aan de vrouwen. En een feest was het al helemaal niet. Als de Emmaüsgangers model staan voor de leerlingen van Jezus, was 'de derde dag' een dag van verwarring, verdriet en ontgoocheling. Ze maken een heel proces door van ongeloof naar geloof. Het verhaal van de Emmaüsgangers laat op aangrijpende wijze zien hoe Jezus zelf zijn leerlingen bij de hand neemt en ze de ogen opent. Pasen wordt zo het feest van het doorgebroken inzicht dat alles op z'n kop zet: de gekruisigde is de opgestane, de mislukking blijkt een overwinning.

- Net als de Emmaüsgangers zijn wij onderweg. We lezen over de bijzondere dingen die Jezus heeft gezegd en gedaan. Steeds opnieuw vertellen we elkaar het verhaal over zijn lijden, dood en opstanding. We weten dat 'al de Schriften' van Hem getuigen. Maar net als bij de leerlingen ontglipt het antwoord ons vaak als we ons afvragen wat dan die bevrijding is die Jezus bracht en wat we daarvan zien in ons eigen leven. Daarom blijven we de verhalen lezen en uitleggen, met de bede aan Jezus om ook aan ons de Schriften te ontsluiten.
- Het verhaal van de Emmaüsgangers draagt de belofte in zich dat Jezus zich openbaart in het delen van het brood. Hij is tot hemelse majesteit verheven, 'zijn glorie binnengegaan', en toch is Hij dichtbij, kenbaar aanwezig in het delen van het brood. We kennen het sacrament, het avondmaal, maar de maaltijdgemeenschap, intiem en sociaal tegelijk, is in onze cultuur sterk afgevlakt. Voor Jezus was de maaltijd hét beeld van het leven in Gods nieuwe wereld. Staan wij wat dat betreft met lege handen? Nee, als wij onze levens delen met elkaar, de kring openen voor wie buiten staat, en leven vanuit vergeving, dan is Jezus erbij.